

KRUHA IN IGER

V izobraževalnem letu 2024/25 je po nekaj letih premora ponovno oblikovana skupina Umetnostna zgodovina, z mentorico Tino Renko. Na prvih dveh srečanjih, v oktobru in novembru, smo spoznale kronološki pregled umetnostne zgodovine ter njene smeri in prazgodovinsko umetnost.

V petek, 13. decembra pa smo si ogledale razstavo Kruha in iger, Slikarstvo Toneta Kralja 1941-1945, v Pokrajinskem muzeju Koper. Razstavo je pripravil Muzej novejšje zgodovine Slovenije v sodelovanju z Restavratorskim centrom Zavoda za varstvo kulturne dediščine. Z razstavo so osvetlili plodovito umetniško obdobje ustvarjanja Toneta Kralj med drugo svetovno vojno. Njegov ekspresivno kritični odziv na vojne grozote je ujet na mnogih slikah, ki vključujejo jasne podobe in simbole sodobnikov oz. gibanj, ki jim pripadajo.

Tone Kralj je bil slikar, grafik, risar, ilustrator, kipar, občasno pa se je ukvarjal tudi z arhitekturo in oblikovanjem. Je eden glavnih predstavnikov slovenskega ekspresionizma kot tudi protagonist nove stvarnosti z močno poudarjeno socialnokritično noto. Prisoten je tudi kot muralist in cerkveni slikar. Izoblikoval je sebi lasten slog, ki je danes močno prepoznaven. Tematika njegovih del je vseskozi močno vezana na družbena dogajanja, osredotočena na razpoloženje navadnega človeka, njegovo stisko in posledice, ki mu jih povzročajo širše politično dogajanje. V času druge svetovne vojne se je v njegovih likovnih delih močno okrepila kritika na družbeno in politično dogajanje na naših tleh. Te note se ni izognil niti v cerkvenih poslikavah biblijskih prizorov, neredko postavljenih v resnični prostor slovenske vasi. Predstavniki režima so na poslikavah prepoznavni, zaznamovani s simboli in uniformami oblasti, ki ji pripadajo ter predstavljajo negativce in rablje. Podobe Kristusa, Marije in apostolov so v oblačilih v barvah slovenske zastave.

Osrednje razstavljeno likovno delo – Panem et circenses – Kruha in iger, je umetnik po drugi svetovni vojni uporabil, da je na njegovi hrbtini strani naslikal prizor Streljanje talcev. Delno ohranjena prvotna poslikava, je bila do nedavnega zakrita s sivim barvnim premazom. Obsežno konservatorsko-restavratorsko delo je omogočilo, da danes lahko občudujemo eno Kraljevih drznejših del, ki ga stroka zaradi tematike in nastanka umešča v cikel velikoformatnih medvojnih del, kot so Rapallo, Cirkus Nazi, Bežeča mati in Primorski kurent. Delo, nastalo v letu 1942, obravnava takratno politično situacijo v Ljubljanski pokrajini. Slikar se tudi tu odločno zoperstavi fašizmu in nacizmu, hkrati pa z bojem v areni nakaže konflikt znotraj naroda v zapleteni politični igri. Žal so Kraljeve podobe in opozarjanje na grozote ter nesmiselnost vojne, še vedno vse preveč aktualne.

Po razstavi nas je popeljala gospa Brigita Jenko, muzejska svetovalka za umetnostno zgodovino, ki nam je odlično predstavila življenje in delo Toneta Kralja. Na koncu pa smo si v njenem spremstvu ogledali pred kratkim restavrirano in javnosti predstavljeno sliko, Sveta Elizabeta med kaznjenci, koprškega slikarja Bartolomea Gianellija. Zanimivo je, da je ta velika oltarna slika dobro stoletje preživela v depojih muzeja.

Kraljevo slikarstvo poznamo tudi v Ilirski Bistrici. Pred in po drugi svetovni vojni je poslikal cerkve na Premu, obe bistriški in Podgrajsko, ter izdelal oltarno sliko za cerkev v Kosezah.

Preživele smo čudovit dan ob »branju« zgodb, ki jih je naslikal Tone Kralj.

Ivanka B.

Fotografije: Irena Š. in Ivanka B.